

REND-TARTOMÁNYI KÖZLÖNY

a kap. sz. Jánosról nevezett Ferencrendi tartomány

HIVATALOS KÖZLÖNYE

1917. Február

A FÓTISZTELENDŐ P. PROVINCIALIS MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTI:

P. ROZNIK RAJNER

theológiai tanár.

Kiadótulajdonos: A Kap. Sz. Jánosról Nev. Ferencrendi Tartomány Főnöksége Gyöngyösön.

A Generalis Constitutiókról.

(Magyarázat folytatása.)

VI. Fejezet.

A teljes lemondás.

Először reánk nézve kötelező a vagyontalan koldusi állapot. Azt nevezünk koldusi állapotnak, midőn valakinek semmije sem lévén, kénytelen életét föntartani más jóságából, a nélkül, hogy a kapott dolgok tulajdonjogával rendelkezne. E szerint a szükséges dolgokat magkaphatjuk vagy a munkáért, a melyeket végeztünk, vagy az egyesek önkénytes felajánlásából, vagy végül a kéregetésből. A koldusi állapot lényege a teljes vagyontalanságban van, úgy, hogy még a munkával megszolgált díjt is csak alamizsna módjára fogadhatjuk el. E szerint a koldusi állapotnak egyik megélhetési módja a kéregetés is, de nem lényege, ép azért nekünk nem kötelességünk a koldulás. Ha ugyanis a munkánkért kapunk elegendő alamizsnát, vagy ha önkéntes adakozók följánlják nekünk a szükséges dolgokat, nemcsak hogy nem kötelességünk, hanem nem is szabad koldulnunk. Ezt bizonyítja mindenekelőtt maga sz. Ferenc Atyánk, a ki így szól a Testamentumban: „et quando non daretur nobis pretium laboris, recurramus ad mensam Domini petendo eleemosynam ostiatim“, tehát csak akkor kérjük az alamizsnát, ha a dolgunk után nem kapnánk meg a szükségeseket. Továbbá II. Gyula pápa az ő Generalis statuáiban a következőket rendeli el: „Ubi poterunt fratres ex laboritio spirituali vel corporali necessaria victus et vestitus habere, ab importuna mendicatione debent abstinere: quia secundum Regulam primum ex labore, deum ex mendicatione pro eleemosyna pro defectu suppledo victitare monemus. Arguendi

igitur sunt, qui quaestum existimantes pietatem, soli mendicationi absque labore velint initi.“ Ezekből láthatjuk, mennyire eltérnek a regulától azon előljárók, a kik nem törekednek arra, hogy alattvalóik lelki vagy más természetű munkákkal foglalkozzanak és azok után éljenek meg, hanem a megélhetés egyedüli forrását a koldulásban látják.

Tilos nekünk másod sorban a tulajdon körüli bármely jogi cselekmény is, mint a milyenek a szerződések, vagy a vagyon birói követelése, megőrzése, használata stb. Mindezek azonban megengedettek a zárda Syndicusának, a ki a Szentszék nevében mindezeket megteheti.

E szerint harmadszor nekünk csak a szükséges dolgok egyszerű használata engedhető meg, a mi abban áll, hogy az előljáró engedélyéből használhatjuk ugyan a nekünk szükséges dolgokat, de minden tulajdonjog nélkül. Ez az a simplex usus facti, a melynek mindig függeni kell az előljáró akaratától és a használt dolognak meg kell felelnie a szent szegénység követelményének.

A mostani viszonyok között több zárdának az apostoli sz. Szék engedélyéből, van némi ingatlana és az előljáróknak mint Syndicusoknak van hatalmuk bizonyos jogi cselekményekre a tulajdon körül, kivéve, hogy a bíróságnál nem kereshetik a zárda jogait, erre a célra szükséges mindig egy világi Syndicus.

A 286. pont a zárda dolgainak az eladásáról szól és elrendeli, hogy a zárda ingó vagy ingatlan dolgait nincs joga eladni az előljárónak, hanem ezt az előljárónak a Syndicus után kell tennie, ha az eladást valami körül-

mény szükségessé tenné. Az előljáró, mint Syndicus helyettes, ezt most megteheti, nem mint előljáró, hanem mint Syndicus. Ha azonban valami drága ingóság, vagy ingatlan dolognak az eladásáról volna szó, ezt a Syndicus sem teheti meg, hacsak előbb erre meg nem nyerte a Szentszék engedélyét. Drága ingóság alatt olyan tárgyakat érthetünk, amelyeknek több ezer korona értékük van, pl. egy drága kehely, vagy talán egy becses régi okirat stb. Nálunk Magyarországon a rend ingatlanainak eladásába a kormány is beleszól, a mennyiben az állam a szerzet ingatlanait úgy tekinti, mint a vallásalaphoz tartozó dolgokat és mivel a vallásalapot a kultusz miniszter kezeli, a mi ingatlanaink eladásához az államtörvények megkövetelik a kultuszminiszter engedélyét. A kultuszminiszter pedig csak úgy adja meg beleegyezését ingatlanaink eladásához, ha ezt a hercegprimás is helyesnek tartja, mert a hercegprimás a vallásalap kezelőjének ellenőre. Így tehát, ha valami ingatlant akarunk eladni, ehhez megkívántatik először a római Szentszék, azután a hercegprimás, harmadszor a kultuszminiszter és végül a tartományfőnök beleegyezése.

A fentiek alapján elsorolja a 287. pont, mit nem szabad tennie a szerzetesnek a használatára adott dolgokkal.

Nem szabad azt mindenekelőtt úgy birnia, mint tulajdont. Tulajdonul birja a neki szerez magának valami dolgot, hanem az is, zetes, a ki az előljáró tudta és engedélye nélkül szerez magának valami dolgokat, hanem az is, a ki valamely dolgot, a melyet az előljáró engedélyével kezdett használni, de az engedélyezett határidőn túl is megtartotta, annál inkább az, a ki az előljáró elől elrejtja a dolgokat, ne hogy elvigye, vagy zúgolódik az előljáró ellen, ha elveszi és ily módon esetleg az előljárót kényszeríti, hogy el ne vigye.

Nem szabad azonkívül a használatra adott dolgokkal úgy bánni, mint tulajdonnal. Így bánik a használatára adott dolgokkal nemcsak az, aki azokat eladja, elajándékozza, elrontja stb., hanem az is, a ki azokat másra használja, mint a mire adatott, vagy fölös használatra fölemesztli, másnak kölcsön adja, vagy hanyagságából elpusztulni engedi.

Nagyon közel járnak a proprietariussághoz azok a szerzetesek is, a kik áthelyezésük alkalmával egész kocsirakomány mindenféle dolgot hordanak magukkal, a melyektől megválni nem akarnak, ilyet ugyanis az előljárónak sincs joguk megengedni, de többnyire nem is csinálják ők az előljárók engedélyével.

Temesvári Pelbárt.

Szent Ferenc fiai hazánk történelmében, művelődésében, népünk nevelésében nagy szerepet játszanak. Különösen a magyar középkor lapjain tűnnek fel a kedves, a meleg, a rokonszenves franciskánusok, a nép nyelvén a cseri barátok. Az Árpádok alatt, II. Endre és IV. Béla idejében a nemzeti lélek már teljesen összeforrt a keresztény szellemmel. Ez az előbbeni küzdelmes századok eredménye. Ettől fogva azonban már terjed az egyházas szellem is. Ez legtöbbször különvált a keresztény érzelmektől teljes kifejléséig, amidőn ugyanis a kettő egy magasabb eszmében egyesül, a krisztusi szellemben. És ennek kialakításában az oroszánrészt a mi elődeinket illeti meg. IV. Béla udvari papja barát és ő vezeti be őket a maga alapította esztergomi conventbe, bár előzőleg 1228-ban is volt már zárdájuk Egerben, az első házukban. Nagy Lajos gyónatője János barát, ki egyszersmind serény tollforgató is volt. A nagy eredmény titka pedig abban rejlik, hogy az idegenből iött franciskánusok megtanulták és megkedvelték a „bojtárok és pásztorok“ nyelvét, mint az egyik krónika mondja és teljesen felöltötték a nemzeti érzést. A középkori magyar történelemben, joggal el lehet mondani, a franciskánus szellem szinte nemzeti géniuszként szerepelt.

De egy tapodtnyra sem marad e szocietás érdemük mögött csodás irodalmi tevékenységük. Oly nemzeti vívmányokat mutathat föl irodalmunk a XIV. és XV. században, hogy méltán beleilleszkezhettek e tekintetben a nyu-

gati irodalmi termékek sorozatába. Tekintsük csak a krónikás irodalmunkat, Kézai, Thúróczi krónikáját, továbbá az első magyar nyelvű nemzeti kincseinket, a halotti beszédet, a köznigsbergi töredéket, a gyulafehérvári glossákat, különösen pedig a legősibb kodexiünket, az Ehrenfeld kodexet, mely szent Ferenc életét tartalmazza. De, míg a XIII. és XIV. században az ambiciózus irodalmi munkásság mégis csak szórványocs, addig a XV. és XVI. században valóságos lázas tevékenység látszik a könyvírás terén. Ez részint az 1455-ben keletkezett könyvnyomtatásnak is betudható, de mégis leginkább hazánk egy nagy fiának, Rendünk egyik bükeségének személyéhez, szerepléséhez fűződik.

Temesvári Pelbártról, a nagy magyarhoni, bár nem eléggé ismert tudósról, franciskánusról van szó. Ő volt az, kiben igazán a nép lelke élt, a nemzet szíve dobogott, az Egyház szolgája tanított és szent Ferenc fia működött. Kiben egyesült a theologus és az író, a szónok és a tanító. Ki szerény és alázatos volt mint szerzetes, de hatalmas, Isten ostora, mint a hátrányok korholója; nyugodt, jószágos a szószéken, de kérlelhetetlen és kritikus mint az Egyház tanának védője. Ő az, kit a hir szárnyain elragadott egészen a háborgó, hűvös Atlanti óceánig és az abban úszkáló ködös Albionig, de aki nagy alázatosságában soha el nem hagyta egyszerű pulpitusát kis cellájában, kinek a környék csak a hűvös kerti pomeriumig, az üdülést nyújtó, elmélkedésre

szánt padkáig terjedt. Ő volt a nép nevelője, a humanisták éleselméjű censora; belőle merített a XVI. század kódex irodalma, töle tanult a magyar nemzet, ő volt korának aranyaszájú Chrysologusa, mellifluus, élestollú Bernátja és nagy misszionárusa.

Kora nagyon mozgalmas volt. A XV. században a középkor már alkonyulóban volt. A humanizmus, a kápráztató renaissance már kezdte kiszorítani a glossás, a legendás irodalmat, az égbetörő gótikus művészetet, a megnyugtató román stíllt. Cikornyás, émelygős mythoszi alakok szégyenkeztek már a reliefes, domborműveken. Olaszhon lappangó, ősi légköre kicsapott burka alól. Dante, a fenséges zseni összeolvastotta az antik elemet a kereszténnyel, Petrarca föllobogtatja a szívekben a régi hagyományok iránti lelkesedést. Boccaccio keresztülviszi az eszméket, a Mediciek udvara pedig elterjeszti azokat. Magyorhonba szivárgott át legelőször az ujtás, mert az Anjou királyok alatt a magyar arisztokrácia állandóan érintkezett Itáliával. De nálunk a reformáció selejtes maradt. A magyar kedély nem oly lázálmos, mint az olasz, szelleme inkább megfér az Egyház ősi elveivel. — És azért is, midőn később Mátyás, neje Beatrix révén új ösvényt nyitott a humanizmusnak, az csak a felsőbb körökben terjedhetett. Egy Bonfinius, Galeotti, Correggio, Regiomontanus csak Vitéz János érsekben és Janus Pannoniusban találhatott megértésre. Azonban éppen ezzel ellentétben Hunyadi Mátyás fényes uralkodása idejében virágzott fel ismét a vallásos irodalom. Diadalra jutott a középkor áldott szelleme még egyszer, — a vallásos szónoklatban, a vallásos költészetben. De a nagy király után már rohamosan tűnedezett ez a szikravető és homály borult a kultúra terére. És a szürkület beállta előtt feltűnik középkori irodalmunk egén az esthajnalszillag, a mi Pelbártunk. Oda vetette magát az ujtás mythologikus alkotásai és a kereszténység ősi hagyományai közé és hirdette a kornak azon tanokat és elveket, melyek által a magyar humanizmust meg lehetett volna menteni. Az egész középkori legenda és szónoki irodalom gyökerénél elsőnek ott áll Pelbárt és kortársa Jacobus a Voragine. De Pelbárt hatása nagyobb, mivel utána másfél századon át csak töle merít a kódex irodalom. A Legenda aurea és Pelbárt Pomerijuma domjánál a XVI. században és fenkölt, nemzeti szelleme a magyar nép szívébe véste őt, szelleme pedig a XVI. századbeli magyar kultúra hajtókereke.

Pelbárt a história kezében még nagy homályban lebeg. Bizonyosat keveset lehet megállapítani róla. De életének, működésének főbb, fontosabb adatait mégis megszerezhetiük, még pedig saját prédikációiból. Ezekben rendkívül alkalmazkodó, praktikus és szellemes, fölhasználja a körülményeket. Született Temesvárott 1430 és 1440 között. Atyja László volt, törzsökös magyar név. Ezt a krakkói egyetem anyakönyvében az 1458-iki esztendőről szóló listában

találták meg, mely így hangzik: Pelbartus Ladislai de Themeswar. Ebből az adatból bizonyos, hogy az említett esztendőben Krakkóba jött, valószínűleg mint civil, elvégzendő a philosophiát és theologiát; itt öt éven át szorgalmasan nekifeküdt már most is kedvelt tárgyának, a tudományos búvárlatoknak, úgy, hogy az 1463. évben 24 társa közül mint az ötödik helyen levő elnyerte a baccalaureatust, mint „Scriptor ecclesiasticus celebris.“ Előbbi tanulmányait valószínűleg szülővárosában, Temesvárott végezte, melynek akkor, mint később is, híres iskolája volt. Az a kérdés, hogy mikor vette föl a Rend öltönyét, épp oly kétséges, amilyen fontos, mert ezzel kezdődik nagy munkássága. Hogy csak egyetemi tanulmányai után lépett a Rendbe, az nem volt sem ritka, sem szokatlan. Elég legyen csak Halesi Sándorra és Tomorj Pálra hivatkoznom, ki belépése előtt fogarasi főispán volt. Amint Pelbárt homályosan sejteti egyik beszédében, úgy 30 éves korában lépett be szent Ferenc Atyánk rendjébe. Szerzetesi hivatásának termékeny csiréje már gyermekkorában fogamzott meg finom, gyengéd lelkében és azért is mutathat fel később oly heroikus tetteit és tökéletességet működéseiben, mivel állandóan a szerafi eszme lebegett előtte. Ott a krakkói egyetemen nemes lelkesedéssel és magyaros tüzzel készült elő szép hivatására; valószínűleg a Krakkó melletti conventben vette föl a szent öltönyt, mielőtt visszatért volna a szép Magyarhonba, új ruhában, új jelmezben, új névvel. Micsoda névből származik Pelbárt? Mert ilyen név nincs több; valószínűleg a Bernardus névnek a hazánkban akkoriban szokásos alakja. Vagy pedig valami ősi magyar elnevezés. Visszatérve honába, valamelyik dunántúli monostorban tartózkodott jó sokáig, valószínűleg a Vértesben, vagy a vadregényes pilisi hegyekben levő zárdák egyikében. Erről a tartózkodásáról sokat megemlékezik beszédeiben.

Végre elérkezett számára a fordulópont, mely egy csapásra előhuzta őt az elrejtő véka alól. Hogy mily okok működtek közre, miképp őt elvonják csöndes magányából, az teljesen ismeretlen. Előljárói áthelyezték 1483-ban a budai conventbe, melynek Evangelista szűz János volt a pátrónusa. Rendünknek hazánkban akkoriban Budán volt a theologiája. Itt lectoroskodott ezentúl egészen haláláig. Bizonyára elismert tudmányossága és nagy szónoki hire nyitotta meg előtte a philosophia és a theologia katedráját. Rejtve volt eddig, mint szent Ferencnek homunculusa. Budai tartózkodása Pelbárt életének legtágabb működési köre. A nagy Korvin Mátyás székesfővárosában készültek híres művei, melyek egész Európában ismertek lettek; itt hallatta hatalmas szózatát, amely egyaránt, úgy a jobbágyok kunyhóiba, mint a király és főurainak palotájába, nyúlt és kiméletlenül nyirbált, ostorozott. Nagy szeretettel gyógyította a köznép aprócserrő baját, szavával, éles kritikai eszével

pedig csak úgy mosdatta Mátyást és hitetlen humanistáit. Néhány kódex megemlíti, hogy Pelbárt az aulába, Mátyás lakába is járatos volt. Hogy volt valamelyes érintkezésben Mátyással, az bizonyos. Már csupán elvi ellentéteknél fogva is szembekerültek egymással. Mátyást teljesen áthatotta a humanizmus szelleme. Inkább szítozt a huszitákhoz, mint a pápához, ő későbbi II. Józsefnek középkori magyar typusa. Az ő akaratának, önkényének szolgált minden, Egyház, püspök, nép. Nem volt egyházellenes, hanem simuló kedély, mely egyik félhez sem húz, hanem mindkettőnek érdekein átgázolva csak saját szuverénitásának megszerzésén dolgozik. Ily elva egyénei szemben a markáns szavú, hatalmas eszű Pelbárt nem maradhatott közönyös. És tudva van, hogy nem egyszer volt nyilvános vitatkozása Mátyással és humanistáival, Galeottival, Correggióval. Mindenkor mint az Egyház híthű fia mutatkozik, mint az erkölcsnek és a meggyőződésnek szókimondó hirdetője, mint komoly és sokoldalú tudós, mint kitűnő scholasztikus, nevezetesen scotista. De erről később. Szóval korának fia volt szellemi kulturában, de annak téves áramlatait teljes szívvel, eszével ellensúlyozta. És leginkább kiváló Pelbárt mint szerzetes, mint Szent Ferenc Atyánknak igazi fia. Soha nem kereste a befolyásos körök bizalmát, melyek pedig Mátyás körül halomra kínálkoztak neki. A hírt, dicsőséget már eleve megvetette. Kitészik ez a nagy, de józan alázatossága műveiből. Lépten nyomon, bármily eredeti ötlete van, rácitál a scripturából. Szerette a magányt, rajongott érte. Hiszen ott elmélkedte meg vaskos műveinek tartalmát, onnan kiindulva léphetett versenyre az elfaiult klaszszicizmussal. Rendjéért élt-halt. Szent Ferenc majd minden beszédében szerepel. A rendi szellemet kifejtette, ha nem szóval, úgy önéletében és rajongott is a nép, sőt még az arisztokrácia

is a barátokért, a szellemükért. Egy kis pszichológiai kép Pelbártról világot vet működésére. Határozott karakter volt. Meggyőződéséből egy hajszálnyira sem engedett a kiszabott határok között. Elmélkedés, elmélyedés volt a főjellemvonása; gondolkozó fő, priz mákkal, képekkel dolgozó lélek, gyöngéd, de nem gyenge szív; ernyedetlen munkásság, szilárd akarat; jóságos, leereszkedő, de kritizálásra hajló, bár józan, tendenciózus minden tetteben. Az auctoritás föltétlen tisztelője, mint szerzetes szolgája; komoly lelki ember, ki mindent, amit alkot, kigondol, tervez csupán egy eszméért, a túlvilágért, a lelkekért tesz. Pregnánsabb szó, kifejezés nincs jellemének meghatározására, mint: Pelbárt franciskánus volt egész valójában. Termetét, alakját tekintve, a krónikák rút ábrázatúnak, fitos orrúnak jelzik. Hanem a szeme egy tűz, egy tudós ész, mély lélek tükre; homloka hatalmas konstrukcióval van kiépítve, magas, széles, szinte terebélyes. Modora kedves, készséges, vidám és karitatív szellemű. A népnek atyja, a lelkek papja s a nemzet nevelője. Pelbárt ezen jelleméből megérthetjük, hogy miért volt oly tüneményes, tartós, alapos sikere korszerű működésének. Nem önmagának élt, hanem a lelkek üdvéért. Erényekben, munkában, jóságban öregedett meg. Nagy kort ért el. 1504-ben adta vissza lelkét a túlvilágnak, melynek tudata életének aranszine volt. Hogy hol nyugosznak hamvai, nem ismeretes. Valószínűleg a régi budai konvent humusza alatt porladoznak áldott csontjai. Az Egyház megengedi, hogy a Rendben mint boldogot, beatust tisztelhessek. Szelleme megérzik egész középkori irodalmunkon, hazánk középkori történelmén. E két nagy tényező és a mi kegyeletünk Pelbártnak egyedüli obeliszkje, mellyel meg vannak hálálva és örökítve nagy érdemei.

(Folyt. köv.)

A franciskánus missiók Konstantinápolyban.

(E scrokat Konstantinápolyból küldte P. Pál.)

Kevesen tudják minálunk, hogy Konstantinápolyban és annak környékén virágzó ferencrendi zárdák vannak, melyek az u. n. konstantinápolyi missiók tartományt képezik. A rendi nagy Schematizmusban benne van ugyan, de eddig alig tűnt föl a középhatalmak franciskánusainak. Mikor aztán a török birodalom a létért való küzdelmének sikeres keresztülvitele céljából, hozzánk csatlakozott és az elkeseredett dardanellai harcokban török vitézség, német vezetői zsenialitás és ami híres mezsárágyuink rettenetes munkája, a központi hatalmak figyelmét általában Keletre terelte, ezt a franciskánus tartományt is megtanultuk közelebb megismerni, amennyiben a nagy keleti út megnyitása után, több német és magyar rendtag a szinte betegesen föllépő keletretörékvés hullámaival Konstantinápolyba került. Azt gondoltuk, hogy missióba megyünk és ime

rendtagokkal túlszűfoltunk mondható zárdákat találtunk itt, szép organizációval és igen „érdekes” életet élő franciskánus tartományt, melynek messze a byzánci világ homálvába belenyúló történelmé sokkal szebb és fölemelő momentumokban gazdagabb, mint a sivár, a „dolce far niente”-elvnek hódoló vigasztalatlán jelen. Nem lesz érdektelen e tartomány történelmi vázát rövidesen megrajzolni.

Forrásoknak a konstantinápolyi „Santa Maria” zárdá több kötetre terjedő krónikáját, valamint a nagy számban meglevő kéziratokat használtuk. A tárgy roppant érdekes, mert minduntalan belenyúl részben a byzánci, részben a török történelem messze ágazó és bonyodalmas mélységeibe. Jó egy néhány évet szentelhetne a szaktudós e tartomány történelmének és véleményem szerint, érdemleges munkát végezhetne kutatásaival.

Konstantinápoly még a görögök kezében volt, mikor sz. Ferenc 1209-ben rendjét alapította; de a latin császárság 1204-ben történt megalapítása óta nyugati fejedelmek uralkodtak a keletrómai birodalom fölött is. 1261-ig, amikor Michael Paleologus VIII., a második görög birodalmat a szent Ferenc által alapította. Kezdeményezett népmozgalom, melyhez hasonló, Renan szavai szerint, a kereszténység világalépését kivéve, a történelem nem ismer, itt Keleten is hamarosan érezte hatását. Lehetetlen volt, hogy Konstantinápoly rendkívül kedvező földrajzi fekvésénél, a nyugati világot betöltő hírnevénél és azon körülménynél fogva, hogy a keletrómai birodalom hatalmas fővárosát képezte, magára nem vonta volna a szeráfi atyjuk világboldogító gondolatainak szuggesztív hatása alatt álló nagy egyéniségének példáján épülő és lelkesedő franciskánus csapatok figyelmét. Szépsége miatt a rendalapítás után 10 évre, már franciskánusokkal találkozunk Konstantinápolyban. Pierre de Courtenai uralkodásának (1216—1219) utolsó évében 1219-ben már zárdát is alapítanak. Rövid néhány év alatt Konstantinápoly és környéke, már „franciskánus zárdákkal ékeskedett”, melyeket valószínűleg, 1253-ban egy „*Provincia romana*” név alatt ismeretes tartományba foglaltak egybe.

Ennek a tartománynak első provinciális *P. Benedetto de Arezzo* volt. A tartomány tagjainak a számát állandóan gyarapította a legfelsőbb egyházi Elüljáróság, leginkább azért, hogy a nyugati és a keleti Egyház közt megindult közeledést, a népszerű és szellemileg is magasán álló franciskánusok által egy tökéletes unióban végletesítsék. Ezt tartotta szem előtt IV. Urbán pápa, ki 1263-ban négy pátert küldött Olaszországból. Hasonlóképen X. Gergely (1271—1276.) is küldött négy olasz rendtagot a nagyképzettségű és tapasztalt *P. Hieronymus ab Ascoli* vezetése alatt Keletre. *P. Hieronymus*, kit a Rómával való Unió-története kitüntetőleg említ, sok gondnal és behatóan tanulmányozta Konstantinápoly egyházi életét és viszonyait s miután visszatért Rómba, IV. Miklós pápát alaposan informálta és rábírta, hogy az unió-törekvés kedvező fejlődését nagy tekintélyének latbavetésével terelje véglegesen a helyes mederbe. A pápa fölismerete *P. Hieronymus* kiváló képességét és theologiai képzettségét és megbizta az előtárgyalások vezetésével, melyek aztán a II. lyoni zsinaton 1274-ben fényes eredményre vezettek.

Végtelen sok áldást hintettek szét sz. Ferenc fiai mindaddig, míg a rend hagyományaihoz, a szabály és konstitúciók szelleméhez hűek maradtak. Különösen sokat tettek a keresztény szeretet érdekében s nem egyszer ők békítették ki az élet-halálra egymást kereső ellenfeleket. Ilyen békeapostol volt *P. Henrik a Savoya*, ki nagy tudása és kedves lénye miatt nagy tiszteletnek örvendett Byzánban. Neki köszönhető, hogy III. Andronikos

császár halála után két nagy pártra szakadt világváros, melyek közül az egyik Johannes Cantacezenust, a másik párt meg az elhalt császár fiát, Johannes V. Palaiologost, kívánta császárnak, ismét megtalálta a békét és nyugalmat, még mielőtt az ország véres polgárháború színhelyévé lett volna.

A keleti könnyebb életfölgóság, a byzanci történet utolsó századában föllépő romlottság, és a rend kötelékében magában fölszínre kerülő vigasztalan állapotok súlya alatt az eddig szépen lefolyt reguláris élet itt is szenvedett. Ezért V. Márton pápa egy kiváló és szent életű embert, *P. Francesco de Spinolá*-t küldötte Konstantinápolyba vizitátornak. Főhatalmazta egyszersmind, hogy nyolc zárdát alapítson, melyekben kizárólag azon testvérek legyenek, kik a szigorú regularis obszervancia szerint élnek. E zárdák közül az egyiket az Arany-szarv bejáratánál, közvetlenül a Topkapu, (ágyúk kapuja) Szerail alatt, azon a helyen, ahol ma a sztambulj állomás van, emelték s a Cyprusfákról nevezett sz. Antal-nak keresztelték. 1451-ben befejezték, de már két évre rá, Konstantinápolynak a törökök által történt elfoglalása (1453. május hó 29-én) alkalmával elpusztult. 1453-tól 1584-ig az obszerváns páterek a sz. Benedek tiszteletének szentelt templomra szorítkoztak. A „*Magnifica Comunità di Galata*”, városi testület, mint a templom birtokosa, készséggel rendelkezésre bocsátotta azt a rendtagoknak. Mikor aztán 1584-ben egy előkelő genuai Donna, kit Clara, Bartola Draperis-nak neveztek, az atyáknak egy házat és templomot ajándékozott, ismét meg voltak adva a rendes szerzetesi életnek lehetőségei. De úgy a ház, mint a templom alapos javításra szorult. A véghezvitt renoválás után XIII. Gergely, egy 1585. március hó 8-án kelt Bullával megerősítette és jóváhagyta a Donna Clara alapítványát.

A tizenhetedik század elején, a Rend kebelében megindult uniónista törekvések hatása alatt 1630-ban a Konstantinápolyban levő obszervánsokat is egyesítették a fráterekkel de Reformatione. Egyesült erővel, mely azonban, sajnos, nem zárta ki a külön törekvéseknek áldatlan állapotait, nagyon áldásosan működtek Konstantinápolynak a nehéz és kegyetlen török járom alá került keresztény népe között. A török hódoltsággal járó borzalmakat még fokozták elemi csapások. 1660-ban nagy tűzvész pusztított, mely a városnak nagy részét megsemmisítette. A zárda is a templommal együtt a lángok martalékává lett. Azonban a mai napon is még nagy tiszteletnek örvendő kegykép a „Santa Maria” kolostori templomban, a lángok közt érintetlen maradt, jóllehet a színe tökéletesen megfeketült. A nehéz körviszonyok miatt nem volt lehetséges, hogy az elpusztult zárda és templom helyébe újat építsenek. A törökök kemény uralma a keresztények teljes elnyomatására törekedett. A páterek tehát elhagyták 1668-ban helyüket és Perá-nak nevezett, akkor még javarészt la-

katlan városrészbe vonultak, hol apró házacs-
kát és templomot emeltek, a melyben a föltű-
nő mód érintetlen maradt Mária-képet őrizték.
De alig 30 évre reá, 1697. szeptember hó 9-én
éjjel, ez a szerény kis hajlék és templom is
tűzvésznek esett áldozatul. Istenbe és saját
erőbe vetett hit újból fölépítette a templomoc-
skát, de már 1700-ban újból elpusztult a lángok
által. Minden nehézség dacára elülről kezdték;
de 27 évre reá egy iszonyatos földrengés, mely
majdnem az egész várost romhalmazzá fette,
nem hagyott követ kövön, a „Santa Maria-
ban.“ A törhetetlen akarat ismét győzedelmes-
kedett: szebbé és nagyobbá lett a zárda és
templom. Még egy nagy próbát kellett megál-
laniok sz. Ferenc fiainak: 1767. október hó
27-én egy világváros égésben elpusztult egész
Perával a mi házuk és templomunk is újból.
Ezzel lezárultak az elemi csapások láncolatai.
Az a ház, a templommal együtt, mit akkor épi-
tettek, még ma is áll, lényeges változtatások
nélkül. Az akkori pátriárka Msgr Boverani,
1769. március hó 18-án fölszentelte és a Szep-
lőtelen Szűzanya oltalma alá állította. Ez a
zárda és kolostor, mely ma a Capitulációk alap-
ján a mi, azaz osztrák és magyar védnökség
alatt áll, a genuaiak, és velenceiek védelme
alatt lett naggyá. Egy ideig Hollandia védel-
mét is élvezte. Mikor Ausztria-Magyarország
Velence uralmát magához ragadta, ezt a zár-
dát és az egész konstantinápolyi franciskánus
tartományt is védelmébe vette.

A missió jelenlegi állása a következő:

Rendjogi formája a missiónak: tarto-
mány, amelynek élén egy Superior missionis
áll, ki a provinciális és missiók főnök hatalmai-
val van fölruházva. Az ő jurisdictiója alá tar-
tozik a következő kilenc ház: 1. St. Maria
Dra per is Konstantinápolynak Pera nevű,
európai városrészében. 2. Kadiköj, az egyház-
történelemből ismeretes régi Chalcedon
helyén, Konstantinápolynak ázsiai partján; 3.
A Marmara-tenger közepén fekvő, mesés szép-
ségű Herceg-szigetek, a melyeknek legszebbi-
kén és legnagyobbikján Prinkipón van
gyönyörű zárda és páratlan szépségű plebá-
niatemplomocská. Ez a három zárda a konstanti-
nápolyi Pátriárkátus területén van. Ehhez jár-
rúl a szmyrnai érsekség területén lévő ugyan-
csak „Santa Maria“ nevezetű kolostor. 4.
Szmyrna városában; 5. Burnabat,
Szmyrna közelében; 6. Magnesia; és 7.
Mytiline szigetén levő szép kolostor. Végre
8. és 9. a kykladok szigetcsoportjához tartozó
Thinos szigetén levő két hospitium. A két
utóbbi a Thinosi püspökség területén van.

A missió a háboru következtében igen
sokat szenvedett, mert az egyes zárdák között
az összeköttetés megszűnt, miután a lakói, azaz
a rendtagok, egy-kettő kivételével, mind az
Ántánt-hatalmak valamelyikéhez tartoznak, s
így általános őrizet alatt állanak; de a váro-
sokban, ahol éppen tartózkodtak, szabadon jár-
nak-kelnek és egyetlen egy sem hagyta
el a helyét! Nem felel meg a valóságnak,

ezt itt is meg kell mondanom, hogy Törökor-
szág katolikus papok hiányában szenved. El-
lenkezőleg, még mindig van annyi, még most
is, hogy az a kicsit malociózus mondás: „min-
den levantina mögött áll 6 apáca, és minden
egy levantinus mögött 3 szerzetes“, — többé-
kevésbé ma is helyénlevőnek bizonyul. Az
uralkodó elem, természetesen, mint egyáltalán
Törökországban, ebben a provinciában is, az
olasz. És pedig olyan olasz elem, amely hazai
jellemvonásait még kiegészítette, és ha lehet,
fokozta a minden hájjal kent levantinizmus
„erényeivel“!

I. A Perában levő főkolostorhoz tartozik
Konstantinápoly legnagyobb plebániája: „a
Santa Maria“. A hívek száma kitesz kb. 6000.
Ezekből kb. 3000 anyanyelve a görög; 1500
olasz; 1000 francia és körülbelül 500-é a né-
met. A legszebb hitélet, aránylag a többi ple-
bániákhoz képest, a „Santa Mariá“-ban van,
hol évenként kb. 20—25000 áldozás volt. Ez a
szám itt, ebben a mi fogalmainkat és hitéletről
való nézeteinket egyenesen feje tetejére állító
világban, sok. A háboru előtt, mondiák, még
szomorubb volt.

Pater van 10 (7 olasz!) és 3 olasz laikus
testvér!

A Santa Maria körül a következő szer-
vezetek és intézetek csoportosulnak, melyek
többé-kevésbé szorosán a plebániához tar-
toznak, vagy neki létezésüket köszönik:

1. Zárda-iskola szegény fiúk számára je-
lenleg 30 van, kiket a zárda nevel, táplál és
ruház Jézus nevében.

2. A harmadik rend kerek 100 taggal. A
tagok egyáltalán nem emelik a Rend dicsősé-
gét!!

3. Szent Antal kenyereből 150 szegény
kap hetenkint alamizsnát.

4. 100 tagot számoló missiók-egyesület
Thinos sziget javára.

5. Ugynevezett Sz. János-társulat, mely-
nek célja a Chios szigetének, mely régente
szintén ehhez a provinciához tartozott, szegé-
nyeit támogatni. A háboru előtt a plebánia te-
rületén sok nővér működött, különféle intéze-
tet és iskolát gondozva és vezetve. Működé-
sük jelenleg részben megszűnt.

6. A legszentebb szivről nevezett olasz
franciskánus missionáriusnők nevelőintézetet
tartottak fönn gazdag szülők gyermekei ré-
szére és egyet szegény lányok számára.

7. „Szűz Mária leányai“ két iskolát ve-
zettek jobb családok gyermekei számára.

8. Az olasz irgalmas nővérek nagy árva-
házat vezettek, hol 400 árva nyer testi-lelki
gondozást. Ezt az intézetet a plebánia minden-
erejével támogatta.

9. Ugyancsak ezek a nővérek gondozzák
a Jeremiás-nyű szegény kórházat.

10. Olasz dominikánus-apácák egy ne-
velőintézetet tartanak fönn.

11. Olasz franciskánus nővérek vezetnek
egy házat, hol a plebánia aggastyánai és rok-
kantjai nyernek elhelyezést. Egyszersmind-

ambuláns betegápolással is foglalkoznak.

II. Kadikőj, a régi Chalcedon helyén, gyönyörű fekvéssel, közvetlenül a Marmara-tenger partján. Itt volt az ókor legjobb látogatott zsinatja: 451-ben: a híres Concilium Chalcedonense, a melyen a Monophysitismust elvetették az atyák. Az ugynevezett Tubini-család kápolnijában vannak az atyák, hol elég szép sikerrel dolgoznak. A templomocskát, mivel méltó kis Istenház és páratlanul szépen fekszik, leginkább az előkelőbb levantinus hívek látogatják. Gyónásról-áldozásról évi statisztika, saines — nincs! 1905. óta van a rend birtokában. Jelenleg 1 olasz páter és 1 olasz laikus testvér van ott.

III. Prinkipó. A plebánia védőszentje Sz. Pacifik. Mind a négy Herceg-sziget, mint Proti, Antigone, Halki és Prinkipó tartoznak ide. Mind a négy összevéve a Marmara-tenger u. n. Mikro-Archipelagusa-t képezik. A pátereket 1860-ban hívta oda az előkelő Corpi család, mely házat (gyönyörű nyaralót!) és párját ritkító csinos templomocskát is építtetett számukra. Télen van kb. 600 lélek (katholikus); nyáron 3000-re is fölmegy a katolikusok száma. E szigetcsoportot Konstantinápoly Rivierájának lehetne nevezni; valóságos földi paradicsom, hol még télen is a rózsák virágzanak... Van 1 olasz páter és 1 laikus testvér.

IV. Szmyna, nagyságára és gyönyörű fekvésére nézve Törökország második városa. Az egyháztörténelemből ismerjük, mint a nemes lelkű sz. Polykár, szmyrnai püspök működési helyét. A franciskánusok még a törökvilág előtt telepedtek itt meg. 1400 már bebizonyíthatólag tágas és szép zárdájuk volt itt. Mérheterlenül sokat szenvedtek pestis (1453.), földrengés (1688.), tűzvész (1696.) által; a görögök és törökök vad fanatizmusától. Jelenleg 6 páter és 3 segédtag van ott, kik szépen működnek. A háboru előtt még sikerült nekik a mi képviselőnk hathatós támogatása mellett fiúiskolát nyitni, mely most, miután a francia, olasz és angol intézetek be vannak zárva, szépen prosperál és talán a jövőre nézve is szép reményekkel kecsegtet. Talán, mert itt Törökországban: „a holnap — Allahé! — Párhuzamosan a fiúiskolával leányiskolát is tartanak fön az atyák vezetése és fölügyelete mel-

lett a „Szűz Máriáról nevezett fehér ferenc-rendi missionariusnök“ a Bécs melletti Eichgraben anyaházából. A plebánia kb. 4000 hívőt számlál.

V. Burnabat, Szmyna nyári kiránduló helye, valóságos villa- és angolkert-város. Miután nyáron a hívek Szmyna trópusi hőisége elől ide menekülnek, sz. Ferenc fiai is itt telepedtek meg, hogy a hívek ne legyenek lelki gondozás nélkül. A ház 1792-ben épült. Ház és templom igen csinos. Van zárdaiskolájuk is. — Jelenleg 2 páter (1 olasz főnök és egy belga) és egy segédtag (olasz) él ott.

VI. Magnesia, vagy mint ma mondják: Manissia, a keresztény ókorból ismeretes Magneziától nem messze. Szintén Szmynából alapították ezt a házat „ad evangelizandum“ 1861-ben. Egyetlen olasz páter van ott egy laikus (olasz) testvérral.

VII. Mytilene, a szmyrnai tengerből bejáratánál fekszik ez a sziget; Szmynától a tenger felől mintegy 30 kilométernyire. Erkölcsi romlásáról a történelemből ismeretes. Mytilene ugyanis nem más, mint a hirhedt Lesbos szigete... Az ottan élő kevésszámú katolikusok gondozására 1844-ben Hospitiumot emeltek a franciskánusok, melyet 1851-ben hatalmas tűzvész teljesen elpusztított. 1888-ban újból fölépítették. Jelenleg egy páter (olasz) van a zárdában. A szigeten sok az entent-beli katona. Az angolok flotta-bázist csináltak belőle a háboru alatt. Állandóan három nagy hadihajó cirkál körülötte. A Szmynát szegélyező hegykoszorúnak legmagasabb csucsáról szabad szemmel látható ez érdekes kép...

VIII. és IX. Thimos szigetén levő két hospitium közül az egyik sz. Ferencnek, a másik páduai sz. Antanak van szentelve. Már aránylag korán épült mindkettő 1698-ban és 1742-ben. Mindkettőnek mozgalmas története van. Jó egypárszor elpusztult tűzvész, földrengés és török düh és gyűlölet folytán. Egy mátyrt is nyújtott az Egyháznak, amennyiben „... 1715. P. Archangelus, Conventus fundator, a turcis captus est... cui in odium christianae fidei caput amputatur“... Jelenleg egy-egy olasz ül a házakban. Az egész sziget, mivel nincsen messze Piraustól és Athentól az Ententisták kezében van.

Hírek a Provinciából.

Definitorialis Congressus.

Előírásainknak megfelelően az első félévi tanácskozásokat megtartotta Főatvánk Szabadkán, amint azt a múlt számunkban leleztük. A hivatalosak közül elsőnek érkezett 16-án este P. Oszvald definitor és P. Venánc szecretárius, kiket 17-én reggel követett főtisztelendő Tartományfőnök atyánk egy napi és egy teljes éjszakai utazás után, mivelhogy nem Gyöngyös-ről, hanem Eperjesről ment le, ahová hivatalos ügyek szölitették az előző napokban. Ugy

10 óra tájon érkezett P. Alajos kusztos és délután P. István definitor. Szendey Ágoston definitor atya nem jelenhetett meg, de érkezett tőle egy általános lehagoltságot keltő levél, melyben gyógyíthatatlan betegségére való tekintettel lemondását jelentette, illetve felmentését kérte a definitorság tisztségének viselésétől.

18-án reggel a megjelent definitor atyák — P. József szívélyes házigazdával együtt — fényes asszisztenciát rendeztek Tartományfőnök atyánk ünnepélyes nagymiséjére, melyben a Szentlélek Uristen segítségét kérték tanács-

kozásaik sikeréhez. Az első ülést délelőtt 9—³/₄12-ig tartották, mely alatt meghánytákvetették provinciánknak a háborus viszonyokban előtérbe nyomult minden ügyét-bajját. A második ülést délután 3—¹/₂6-ig tartották, melynek keretében a studiumi relációkat vizsgálták át. Ekkor került tárgyalás alá P. Ágoston felmentési kérvénye. Latolgatták, fontolgatták a kérdést, mindenáron szeretnék volna a bölcs és tapasztalt atyát a vezetésben tanácsadóul megtartani, mert ha eddig tanácsai hasznosak voltak, amint hogy azok voltak, úgy a jövőben szükségesek lehetnek. De a felhozott ok olyan volt, amit akarva nem akarva respektálni kellett, mivelhogy oly mértékben elbénultak a Pater Provinciae-nek lábai, hogy mozgásra sem képes. Nem volt mit tenni, fájó szívvel ugyan, de elfogadták a lemondást és egy levélben hozták tudomására, melyben egyszermind a provincia legőszintébb háláját tolmácsolták közhasznú fáradozásaiért és buzgó imáját kérték elmaradt tanácsainak pótlására. Utána szabályaink értelmében megejtették a megürült tanácsosság betöltését. Főatvánk előterjesztésére egyhangulag választották meg Kochán Bertalan gyöngyösi házfőnök atyát, kinek részére e választás eredményét jegyzőkönyvi kivonatba foglalták.

Uj definitor. P. Ágoston lemondásáról tudtunk előre. Sejtettük, hogy az új definitor csak a gyöngyösi házfőnök lehet. Az ülések napján vártuk az értesítést, de nem jött semmi. Az ülésről visszatérő definitor atyától tudtuk csak meg az örvendetes hírt, aki a vacsorára összegyűlt testvérek előtt felolvasta a megválasztatást tartalmazó jegyzőkönyvi kivonatot és a testvérek nagy tetszésnyilvánítása mellett üdvözölte házfőnök atyánkat, mint a provincia új definitorát, kinek megválasztása általános örömet zserzett. Szívől gratulálunk.

Uj szindikusz. Minthogy a pécsi zárda elvesztette hosszú éveken át önzetlen odaadásal, páratlan jóakarattal működő szindikuszát, dr. Czirer Eleket, e munkával igen, de földi jutalommal nem járó tisztségre utódjául Nagys. Fesztl Nándor törvényszéki bírót kérték fel a zárda tagjai, ki ezt nemeslelkűen el is vállalta. Imádkozzunk érte, hogy a jó Isten legyen fáradozásainak jutalma.

Ünnepélyes fogadalom. Január 13-án tette le az örök fogadalmat Schneider Vencel másodéves teologus. A kedves ünnepélyen a celebráló magiszter atya szép beszédben buzdította a nagy elhatározásra kész ifiu rendtagot, ki a fenséges pillanat meghatottságának készségével zárta szívébe a fontos igazságo-

kat. A klerikus testvérek pompás énekükkel iparkodtak a jó testvér előtt emlékezetesebbé tenni e gyönyörű percekét.

Szegedi átalakítás. A nagyarányú külső tevékenységben kezdettől fogva hiányát érezte P. István egy nagyobb teremnek, melyben a már összegyűjtött hívők lelkében a vallásos meggyőződést zártkörű összejövetelek, megbeszélések, konferenciák révén mélyíteni lehetne. Ezen hiányt pótolta most, midőn az iroda és beszélő folytatásaként az eddig használaton kívül levő szobákból egy hatalmas termet készítettett egész modern berendezéssel és a nedves falakra való tekintettel hasznos fal-szárítóval. Az új padló és villamos csillárok bizonyítják, hogy a megkezdett mű hamarosan teljesen el fog készülni.

Szigorlat. P. Kalmár Özséb teológiai lektor február 9-én tette le második rigorozumát a budapesti egyetemen kitünő sikerrel. Öszinte szívől gratulálunk neki.

Hírek a harctérről. P. Á m á n d ép a kongresszus alatt érkezett haza Szabadkára egy kis vakációzás céljából. Albániában teljesít szolgálatot. Hazafelé jövet „sodronyvasuton” utazott, melyett érdekesnek, de azért nem valami kívánatosnak talált. P. I r é n Romániából irt, — meg van elégedve helyzetével. P. M a r c e l l i n szintén Romániában van: legutóbb Crajovából irt, de onnan tovább vitték. — hogy hová, még nem tudjuk. Fr. V i n c e Szabadkára került, hol mint szanitécjelölt nyeri a szükséges oktatásokat. Nappal a kaszárnnyában vagy gyakorlótéren, éjjel a zárdában van. Fr. D e z s ő Samostjéből írja, hogy az ottani kórházból kikerült és valahol a lábadozók között kap helyet, de hogy hol, egyelőre nem tudja. Fr. K a n u t panaszkodik a katonaélet miatt, mert ott „az embernek se ünnepe, se vásárnapja, — és nem szolgálhat se Istennek, se saját lelkének”. Nagyon kívánczok vissza a zárdába. Fr. S z e r a f i n Romániában harcol, mint géppuskás. „A golyók kerülgetnek — irta —, a srappell-gránátok keresnek, de a jó Isten még megóvott, bizom, hogy ezeután is megóv”. Fr. E u s t á c h elhagyta budapesti jó helyét, Prágába került a sanyaru kiképzésre. K o n s t a n t i n á p o l y b ó l írja P. P á l, hogy a koronázás alkalmából a magyar kolónia fényes ünnepséget rendezett, melynek keretében levő ünnepélyes nagymiséét ő celebrálta a magyar diplomáciai kar egyenes óhajára és testületileg történt megjelenésével Nagyon imponált ez a törököknek, kik ebben az összetartás szép megnyilvánulását látták.

Szerkesztői üzenetek. Előfizettek a Tartományi Közlönyre: Eger 20 kor., Baia 20 kor., Szeged 20 kor. és Vác 10 koronát.